

ההבדלים בתפיסת מקצוע הספרנות ומדעי המידע בקרב סטודנטים למדעי המידע בשלושה מוסדות הכשרה שונים

נועה אהרוני

המחקר התמקד בתפיסת תפקידי הספרן והמידען ובתפיסת הדימוי המקצועי של הספרן והמידען, אצל 118 סטודנטים, תלמידי שנה ראשונה ללימודי מידע, הלומדים בשלושה מוסדות הכשרה שונים: אוניברסיטה, מוסד פרופסיונלי אקדמי ומכללה להכשרת מורים.

מתוצאות המחקר עולה, כי ככלל עבודת הספרן נתפסת על ידי הנבדקים כקשורה לעבודה בספרייה, בעוד עבודת המידען נתפסת כקשורה למידע עצמו. בניתוח המשווה בין שלושת מוסדות הלימוד השונים נמצא, כי נבדקים הלומדים מדעי המידע במוסד האוניברסיטאי תופסים את תפקיד הספרן/מידען ואת עיסוקו, כקשורים יותר לטכנולוגיה, לצד הדיגיטלי של המידע לצד של ניהול הידע וארגונו. בנוסף נמצא, כי הסטודנטים במוסד הפרופסיונלי להכשרת ספרנים ומידענים, תופסים את תפקיד הספרן כקשור יותר למיון, לקטלוג ולהכוונה לכלי יעץ, בעוד תפקיד המידען קשור בעיניהם פחות למיון ולקטלוג. ככלל, נמצא שבשלושת המוסדות נתפס מקצוע המידען כבעל דימוי גבוה יותר מזה של מקצוע הספרן.

לסיכום נראה, כי הסטודנטים במוסדות השונים בין תפקיד הספרן לתפקיד המידען, אי לכך, הרי יש אולי מקום מחד, להדגיש את הצדדים הטכנולוגיים והדיגיטליים הקשורים לעבודת המידען במהלך הלימודים ומאידך, להדגיש את תפקידי הספרן המסורתיים, כדי שיבואו לידי ביטוי שווה בכל מוסדות הלימוד.

ספרנות ומדעי המידע, מהם?

החל מראשית שנות ה-90, החלו בתי ספר רבים למידע ולספרנות ברחבי העולם לשלב לימוד טכנולוגיות מידע בתוכניות הלימודים. בתי ספר לספרנות שינו את שמם לבית ספר ללימודי מידע (בית הספר של אוניברסיטת פלורידה) ובתוכנית החדשה יש דגש על המשתמש ועל טכנולוגיית המידע. בית הספר ללימודי ספרנות ולימודי מידע של אוניברסיטת ברקלי, שינה את שמו לבית ספר לניהול מידע ומערכות. באוניברסיטת פריטוריה, המחלקה ללימודי מידע התאחדה עם בית הספר ללימודי הטכנולוגיה. המונח מדעי המידע או מידענות (לאורך המאמר, נשתמש במונח מדעי המידע להגדרת תחום הדעת, הדיסציפלינה, ובמונח מידען להגדרת התפקיד) הפך לשכיח מאוד לצד המונח ספרנות (מנדלוביץ, 2003). מהם ספרנות ומדעי המידע? האם מדובר בתחומי עיסוק שונים או בתחומים זהים בעלי שמות שונים? ב-1983 הגדיר ה-ALA (American Library Association), את מקצוע הספרנות כמקצוע העוסק ביישום ידע, תיאוריות, טכניקות ועקרונות אשר תורמים

לייצור אוספי הספרייה, לשימורם, לארגונם ולהפצת מידע דרך אמצעי מדיה שונים. הגדרה זו איננה מזהה את הספרן רק עם המבנה הפיזי של הספרייה ועם תפקיד פיתוח האוסף המודפס ושימורו, אלא מתייחסת אל הספרנות כאל תהליך, שמטרתו מתן מענה לצורכי המידע של משתמשים שונים.

הגדרת המילון המקוון ללימודי ספרנות ומדעי המידע ODLIS לערך "ספרנות" היא: "הידע המקצועי והמיומנות שבעזרתם מידע מוקלט, נרשם, נבחר, נרכש, מאורגן, מאוחסן, נשמר, מאוחזר ומופץ, בכדי להגיע לצורכי הלקוח".

מדעי המידע אליבא דקאר (Carr, 2003) הוא תחום לימוד, מחקר ותיאוריה המוקדש להערכת המאפיינים והתהליכים של מערכות מידע, אחזור מידע וחיפוש, אינטראקציה בין אדם למחשב וכדומה.

הגדרת המילון המקוון ללימודי ספרנות ומדעי המידע ODLIS לערך "מדעי המידע" היא: "לימוד שיטתי של מידע, ניתוח מקורות, פיתוח, איסוף מידע, ארגונו, הפצתו, הערכתו, השימוש בו וניהולו בצורותיו השונות".

חוקרים המצדדים בדעה זו רואים במדעי המידע ענף של ספרנות המדגיש את שילוב הטכנולוגיה ובמיוחד את שילוב המחשב במקצוע הספרנות (Stieg, 1992). אליבא דקרוסבי (Crosby, 2000), למרות העובדה שספרנים משתמשים היום בטכנולוגיות חדשות, הרי מהות המקצוע נשארה: הפיכת המידע לזמן למשתמשים.

מהגדרות החוקרים (Borko, 1968; Hayes, 1969; Taylor, 1966) ניתן להבין כי לדידם, מדעי המידע הוא תחום דעת, דיסציפלינה, העומד בפני עצמו, העוסק בתחומים רחבים יותר מתחום הספרנות ומשיק לתחומי דעת נוספים. ממחקרם של פלאק ובאודן (Fleck & Bawden, 1995), שבדק התייחסות למקצוע הספרנות ומדעי המידע אצל משתמשי הספרייה, נוצרה הבחנה בין המושגים מומחה המידע, מידען, לבין הספרן. חוקרים נוספים (Prins and De Gier's, 1992) טענו כי יש לכנות את המקצוע בשם חדש, שם שיהפוך את המקצוע משקוף ובלתי נראו לנראו ולבעל נוכחות.

החוקרת Marco (1996), חולקת על הדעה כי מדעי המידע הוא דיסציפלינה נפרדת. לדעתה, אין כלל דיסציפלינה הנקראת מדעי המידע. אליבא דמרקו ההגדרות שניתנו למדעי המידע זהות לחלוטין להגדרת הספרנות וכידוע, אי אפשר לתת לשני מושגים שונים אותה הגדרה. ובנוסף על זאת, ההגדרה לוקחת מושגים שונים מתחום הספרנות, התקשורת ומדעי המחשב ומערבת ביניהם. היא מתנגדת גם להגדרת דבון (כפי שמצוטט אצל Marco, 1996) למדעי המידע הטוענת כי מדעי המידע הם: "הלימוד המדעי של תקשורת מידע בחברה אשר נערך על ידי התקשורת", וטוענת כי זו הגדרה המתאימה לתקשורת ולא למדע המידע. מרקו טוענת כי ההגדרות שניתנו למידען זהות להגדרות הספרן, אבל עם הבדל אחד: עיסוק המידען ונושאי עבודתו נשארו זהים, אך הוא משתמש בכלים חדשים, בטכנולוגיה.

שינוי בתפקיד הספרייה והספרן

שילוב הטכנולוגיות החדשות בספרייה, במיוחד המחשב והאינטרנט, גרמו לשינוי בספרנות הקלאסית (Dolan & Schumacher, 1977), ולשינוי בסביבת העבודה של הספרנים (Latham, 2002). מרכז הכובד בספרייה הועתק מהחומר המודפס למידע עצמו. ציבור המשתמשים החל לייחס ערך פעוט לאריזת המידע ולהאדיר את חשיבותו של המידע עצמו, היכול

הגדרה שונה ורחבה יותר למקצוע מדעי המידע ניתנה על ידי Taylor (1966):

מדעי המידע היא מדע החוקר את תכונות והתנהגות המידע, את הכוחות השולטים בזרימת המידע, ואת אמצעי עיבוד המידע שמטרתם להשיג נגישות מקסימלית ושימוש מקסימלי במידע. התהליך כולל את מציאת מקור המידע, הפצתו, איסופו, ארגונו, אחסונו, אחזורו ופירושו. תחום מדעי המידע משיק למתמטיקה, ללוגיקה, ללינגוויסטיקה, לפסיכולוגיה, לטכנולוגיית מחשבים, למחקר פעולה, לתקשורת, לספרנות, לניהול ולכמה תחומים נוספים. לפי הגדרה זו, מאפייני מדעי המידע הם:

1. הדגש של המקצוע הוא מידע, היכול להופיע בצורתו המודפסת או בצורתו האלקטרונית.
2. המידען עוסק בכל מעגל המידע משלב ייצורו ועד לשימוש בו.
3. מקצוע מדעי המידע הוא אינטרדיסציפלינרי, ומשיק למקצועות רבים.
4. הגדרת מדעי המידע איננה תלויה במוסד מסוים כספרייה או ארגון, היא מדגישה את מטרתה העיקרית של הספרייה: נגישות המידע והאפשרות להשתמש בו.

הגדרה זו אמנם מייחדת את מקצוע מדעי המידע מהגדרות הספרנות שהובאו לעיל, אולם היא מקבילה להגדרת מקצוע הספרנות על פי הגדרת ה-ALA לספרנות.

הגדרה נוספת, דומה במהותה, ניתנה על ידי החוקר Borko (1968) לפיה מדעי המידע היא דיסציפלינה החוקרת את תכונות המידע ואת אופן התנהגותו, את הכוחות השולטים בזרימת המידע ואת אמצעי עיבוד המידע שתפקידם ליצור נגישות ויעילות מקסימליים למידע. מדעי המידע מתייחס למקור המידע, לאיסופו, לארגונו, לאחסונו, לדלייתו ולהעברתו וכן לשימוש במידע. גם הוא כמו Taylor (1966) סבור כי תחום מדעי המידע משיק לתחומי המתמטיקה, הלוגיקה, הבלשנות, הפסיכולוגיה, טכנולוגיית המחשבים והתקשורת.

נושא מדעי המידע קרוב מאוד לנושא הספרנות, תפקידם הוא לספק מידע למשתמשים. אך כאמור, ההבחנה ביניהם איננה ברורה. האם מדעי המידע הוא תחליף לספרנות? האם הוא הרחבה של המקצוע? האם מדובר שני מקצועות זהים, כלומר, הייתכן שמדעי המידע הם ספרנות, אך נושאים שם אחר? יש הסוברים כי מדעי המידע הוא ענף של הספרנות.

להפיע בפורמטים שונים. מקצוע הספרנות הקלאסי השתנה. הספרן איננו רק מנהל הספרייה (Stieg, 1992), הוא איננו רק השומר של האוסף המודפס, שבעיקרו הינו ספרים, או מי שאחראי לתחזוקתו, אלא, הוא הגורם האחראי על פיתוח האוסף, ועל מתן שירותים אלקטרוניים למשתמשי הספרייה. הספרן אינו מקושר עוד בהכרח עם המבנה הפיזי של הספרייה, שכן הספרנים עובדים לא רק בספריות פיזיות אלא גם בספריות וירטואליות. השאלה הנשאלת היא, כיצד המידע, התקשורת הטכנולוגית והכלכלה החדשה ישפיעו על הספרייה הקלאסית. חוקרים מסוימים סבורים כי הספרייה עומדת בפני עידן חדש המציע אפשרויות חדשות לספרנים. אחרים בדעה כי הנגישות הדיגיטלית למידע תפחית מערכן של הספריות הפיזיות והספרן ומקצוע הספרנות יעלמו כליל מהעולם (Harris & Wilkinson, 2001, 2004).

אין ספק, כי לצידה של הספרנות הקלאסית, התפתח תחום חדש עם טרמינולוגיה נפרדת: מידען או מידענות. המידען נדרש להכיר מגוון גדול של מאגרי מידע, עליו להיות מעודכן במאגרי המידע החדשים, לשלוט בשיטות חיפוש שונות ובאסטרטגיות חיפוש חדשות, עליו להיות בעל כושר ניתוח ויכולת להגדיר שאילתות, לשלוט בשפה האנגלית, ולהיות בעל יכולת כתיבה ויכולת אבחנה בין עיקר לטפל. בתי ספר רבים למידע ולספרנות ברחבי העולם, החלו לשלב לימוד טכנולוגיות מידע בתוכניות הלימודים והמונח מידענות הפך שכיח מאוד (מנדלוביץ, 2003). פיירבאו (Firebaugh, 1996) טוען כי בימינו עדיף לא להשתמש במונח ספרן, משום שהלקוחות מעדיפים את המונח "בוקר מידע". אולם, לא כל החוקרים שותפים לדעה זו. החוקרת Singer (1997), מבקרת את מקצוע המידענות, ולדידה, ספרנים אשר שינו את הגדרת מקצועם למידענים, הפכו לטכנוקרטים המשתמשים במחשב, המעצימים את כוח הטכנולוגיה ולא את תהליך רכישת המידע. היא טוענת כי על הספרנים לא להפוך רק למידענים, הנושאים את דגל הטכנולוגיה, אלא עליהם להכיר את כוח המילה, הספר והספרייה.

מסקירת המאמרים הדנים בדימוי המקצועי של הספרן עולה כי הספרנות נתפסת כמקצוע נשי חסר כוח (Freeman, 1996; Harris & Wilkinson, 1997). Singer (2001); הסטריאוטיפים המתייחסים לספרנית הינם: ספרנית רווקה, ממושקפת, נטולת חיוך וחוש הומור, הדורשת שקט בסבר פנים חמורות (לם, 1994; Rubin, 2000). לספרנים (זכר ונקבה) דימוי מקצועי נמוך, הקשור בתכונות אישיותיות כמופנמות, חוסר ביטחון עצמי ומיומנויות תקשורת נמוכות (Atkinson, 1994; Fourie, 2004). אליבא דספולדינג (Spaulding, 1989) ספרנים (זכר ונקבה) הם טיפוסים פסיביים, שמרניים ומסודרים. הם סולדים משינויים, ואינם אוהבים לקבל החלטות (Rubin, 2000). דימוי נוסף של הספרנים הוא שהם פקידים בעלי השכלה, האחראים על חלוקת ספרים ועל העברתם ממקום למקום (Fagan, 2002). ג'קסון (2000) מציג את הספרנים כאקסצנטריים, אינטליגנטיים, מספקי

דימוי מקצועי של מקצוע הספרנות והמידענות

הדימוי המקצועי של הספרן הוא בין חמשת הנושאים המעסיקים ביותר את הספרנים. סקירת הספרות העוסקת ביוקרת מקצוע מסוים מעלה כי מקצוע יוקרתי שואב את כוחו ממעמד כלכלי, שלטוני

המוסד השלישי הוא מוסד להכשרת מורים, והסטודנטים במוסד זה לומדים מספר קורסים במדעי המידע במהלך התואר הראשון.

לאורך המחקר נבחין בין המונחים ספרנות קלאסית ומידענות. המונח ספרנות קלאסית יתייחס לספרנות המסורתית והמונח מידענות יתייחס לתחום החדש, המדגיש את שילוב הפן הטכנולוגי במקצוע. מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון האם קיימים הבדלים בתפיסת מקצוע המידען והספרן והבדלים בדימוי המקצועי של הספרן והמידען, אצל סטודנטים הלומדים במסגרות הכשרה שונות, בהתאם לאוריינטציה המקצועית ובהתאם לדגש המקצועי המושם בכל מוסד המלמד מידענות.

ההשערה הראשונה במחקר:

סטודנטים הלומדים מדע המידע כמקצוע ראשי יתפסו בצורה שונה את תפקידי המידען והספרן מסטודנטים הלומדים מדע המידע ככלי עזר או כמקצוע לימודי נוסף.

ההשערה השנייה במחקר:

סטודנטים הלומדים מדע המידע כמקצוע ראשי יתפסו בצורה שונה את דימוי המקצועי של המידען והספרן מסטודנטים הלומדים מדע המידע ככלי עזר או כמקצוע לימודי נוסף.

מתודולוגיה

1. נבדקים

במדגם המחקר 118 נבדקים (שמונה גברים והשאר נשים) הלומדים מדע המידע בשנת הלימודים הראשונה שלהם בשלושה מוסדות להשכלה גבוהה בארץ. המוסד הראשון הוא מוסד אוניברסיטאי בו לומדים מדע המידע כמקצוע ראשי ובוגריו זכאים לקבלת תואר ראשון, שני או שלישי בלימודי מידע. במוסד זה לומדים 31 מנבדקי המחקר. תוכנית הלימוד של המוסד מדגישה הן את לימודי הספרנות הקלאסית והן את לימודי המידע הדיגיטליים. המוסד השני הוא מוסד אקדמי המעניק לבוגרי תוכנית לימודי המידע תעודת ספרן, מידען. מוסד זה יקרא להלן: מוסד אקדמי פרופסיונאלי להכשרת ספרנים ומידענים. במוסד זה לומדים 39 מנבדקי המחקר. תוכנית הלימודים של המוסד האקדמי פרופסיונאלי מדגישה הן את לימודי הספרנות הקלאסית והן לימודי המידע הדיגיטליים. במוסד השלישי לומדים 48 מנבדקי המחקר. מוסד זה הוא מכללה להכשרת מורים, ובו לומדים מדע המידע כמקצוע לימוד נוסף בין שאר מקצועות הלימוד.

שירותים אולטימטיביים, אנשים שאינם מתעניינים בדימוי המקצועי שלהם. בנוסף, נראו כי הקשר בין ספרנות, תפיסת המקצוע כנשי ועבודה בסקטור הציבורי, גורם גם הוא לדימוי המקצועי הנמוך של המקצוע (Van House and Sutton, 1996). ממד שונה לחלוטין הקשור לדימוי המקצועי של הספרנים נמצא בעבודתם של פלק ובאודן (Fleck & Bowden 1995). לטענתם, לספרן יש דימוי מקצועי גבוה, על אף היותו חסר אמביציה מקצועית, ודימוי זה נובע מיעילותו, מרמת האינטליגנציה שלו ומרמת רצונו להשביע רצון את הסביבה שאותה הוא משרת.

רוב המחקרים שנעשו דנים בדימוי המקצועי של הספרן, למעט מחקרה של Singer (1997) הדין בדימוי המקצועי של המידען (מנדלוביץ, 2003). Singer (1997) במאמרה מתייחסת לדימוי המקצועי של הספרן ושל המידען. היא טוענת כי הספרנים הם לרוב נשים החסרות כוח, בעוד המידענים הינם זכרים העובדים בעזרת מחשבים. מסקירת הספרות מקצועית עולה כי הטכנולוגיות הינן "מעוצבות חברתית", במיוחד על ידי משתנה המגדר, וכי קיים קשר מסובך בין מגדר וטכנולוגיה (Cockburn & Ormrod, 1993). ואן אוסט (אצל האריס ווילקינסון, 2004) טוען כי מחשבים קשורים לסטאטוס גבוה, שליטה, הוצאות, סכנה ומסתוריות. המחשבים מסמלים כוח, סטאטוס, ומכאן דימוים הגבוה יותר של מידענים. מכיוון שספרנות נתפס כמקצוע נשי, ספרנים נוהגים לכנות את עצמם יותר כמידענים ופחות כספרנים (Morrisery & Case, 1988) אצל (Rubin, 2000).

למרות העובדה כי הספרות המקצועית לא מתמקדת בדימוי המקצועי של המידען, הרי קיימים מספר מחקרים המדגישים את הדימוי המקצועי של "יצרני המידע" כעובדים טכניים וספקי שירותי מידע פרטיים. לדידם של האריס ווילקינסון ושל מרטין (Harris & Wilkinson 2001, 2004, Martin, 1998) ניתוח מערכות והנדסת מחשבים הם מקצועות יוקרתיים יותר מספרנות. לטענתם, מקצועות אלו יאפשרו לבעליהם אפשרויות תעסוקה טובות יותר מאשר אפשרויות התעסוקה שיעמדו בפני "מחלקי המידע" שהינם ספרנים וארכיונאים.

המחקר הנוכחי התמקד בתפיסת תפקידי הספרן והמידען ובתפיסת הדימוי המקצועי של הספרן והמידען אצל סטודנטים שנה ראשונה ללימודי מידע, הלומדים בשלושה מוסדות הכשרה שונים. בשני מוסדות הלימוד הראשונים נושא מדעי המידע נלמד כמקצוע ראשי.

הם מסכימים עם הנאמר בהיגד. בחירה בדרגה 1 משמעה אי הסכמה עם ההיגד ובחירה בדרגה 5 משמעה הסכמה מלאה עם ההיגד. עדות לתקפותו של השאלון נמצאת במחקרה של מנדלוביץ (2003), שבו ערכה השוואה בין הדימוי המקצועי של הספרן לבין הדימוי המקצועי של המידען לפי שאלון זה. במחקרה נמצאה הבחנה ברורה בין הדימוי המקצועי של הספרן לבין הדימוי המקצועי של המידען בכל הפריטים (ראו נספח מספר 3).

3. הליך

המחקר נערך בשלושה מוסדות שונים שבהם מתקיימים לימודים במדעי המידע. במוסד הראשון שהינו מוסד אוניברסיטאי ללימודי מידע, קיבלה החוקרת היתר מראש המחלקה ללימודי מידע להעביר את השאלונים לתלמידי שנה א'. במוסד השני שהינו מוסד אקדמי המעניק לבוגרי תוכנית לימודי המידע תעודת ספרן, מידען, קיבלה החוקרת היתר מראש המגמה ללימודי מידע להעביר שאלונים לתלמידי שנה א'. במוסד השלישי שהינו מכללה להכשרת מורים, קיבלה החוקרת היתר מראש המכללה להעביר שאלונים לתלמידים הלומדים שנה ראשונה מידענות. המחקר התבצע לאורך סמסטר א' בשנה"ל תשס"ד. החוקרת נכנסה לכיתות הלימוד השונות, והנבדקים בשנת הלימודים הראשונה ללימוד המידענות, התבקשו למלא את שאלוני הפרטים האישיים, שאלוני תפקידי הספרן והמידען ואת שאלוני הדימוי המקצועי של הספרן והמידען.

ממצאי המחקר

שאלת המחקר הראשונה התייחסה לאופן שבו תופסים סטודנטים, תלמידי השנה הראשונה במדעי המידע בשלושה מוסדות לימוד שונים את תפקידי מקצועות הספרן או המידען. תפיסת תפקידי הספרן או מידען, נעשתה על פי תשעה אפיונים לתפקיד (ראו כלים עמוד 11).

על פי השערת המחקר אמורים להימצא הבדלים בתפיסת תפקידי מקצועות הספרן או המידען בין סטודנטים למידענות, אשר לימוד המידענות הוא מוקד לימודיהם לבין סטודנטים אחרים שלומדים מקצוע זה כנושא נוסף בין שאר קורסי הלימוד שלהם. במטרה לבדוק שאלה זו נעשה ניתוח 2×3 MANOVA (סוג מוסד X ספרן או מידען) עם מדידות חוזרות בהתייחס להבדלים בין ספרן למידען. בניתוח זה נמצא

ככלי עזר ללימודים במכללה וככלי עזר למקצוע הורא.

2. כלי המחקר

לצורך איסוף הנתונים, השתמשנו בכלי המחקר האלה:

שאלון פרטים אישיים; שאלוני תפקידי הספרן והמידען; שאלוני דימוי מקצועי של הספרן והמידען. להלן התייחסות מפורטת לכל אחד מכלי המחקר.

2.1 שאלון הפרטים האישיים, מכיל 15 פריטים ומטרתו איסוף מידע ראשוני על נבדקי המבחן. השאלון כולל פריטים המתייחסים למגדר, לגיל, להשכלה, להתנסות עם המחשב וכדומה. (ראו נספח 1).

2.2 שאלון תפקידי הספרן והמידען:

השאלון חובר על ידי שרי מנדלוביץ (2003) והוא מכיל תשעה היגדים המתארים את תפקידי הספרן והמידען. מטרת השאלון היא בדיקת השאלה אם הנבדקים מבחינים בין תפקידי הספרן לתפקידי המידען. טרם העברתו, הועבר השאלון לשני שופטים מקצועיים, שתחום התמחותם הוא ספרנות ומדעי המידע. השופטים התבקשו לציין אם התפקידים בשאלון אכן מציינים את תפקידי הספרן והמידען. השופטים קבעו כי השאלון אכן מתייחס לתפקידי הספרן והמידען.

כל אחד מהנבדקים במחקר נדרש לקרוא את תשעת ההיגדים והתבקש להעריך באיזו מידה קשורים התפקידים לעבודת הספרן או לעבודת המידען. הנבדקים התבקשו לסמן את מידת הסכמתם עם כל היגד בסולם בן חמש דרגות (1-5). בחירה בדרגה 1 משמעה אי הסכמה עם

ההיגד, ובחירה בדרגה 5 משמעה הסכמה מלאה עם ההיגד. ככל שהציון גבוה יותר כך הספרן או המידען מבצעים יותר את התפקיד. עדות לתקפותו של השאלון נמצאת במחקרה של מנדלוביץ (2003), שבו ערכה השוואה בין תפקידי הספרן והמידען לפי שאלון זה. במחקרה נמצאה הבחנה ברורה בין תפקידי הספרן לתפקידי המידען, פרט לסעיף השמיני הדרגה בהדרכה ובשימוש במקורות מידע (ראו נספח 2).

2.3 שאלון דימוי מקצועי למקצוע הספרן והמידען: השאלון חובר על ידי שרי מנדלוביץ (2003), שונה לצורכי המחקר הנוכחי והוא מכיל חמישה היגדים. על הנבדקים היה לקרוא את ההיגדים הדנים בדימוי המקצועי של הספרן או של המידען ולסמן בסולם של חמש דרגות (1-5), עד כמה

הבדל מובהק בין תפיסת הספרן לבין תפיסת המידען, $F(9, 107)=16.32, p<.001$.

לוח מספר 1 מציג את הממוצעים ואת סטיות התקן של אפיוני התפקיד של הספרן לעומת אפיוני התפקיד של המידען וכן את תוצאות ניתוחי ה- univariate ANOVA שנעשו לכל תפקיד בנפרד כפי שניתן לראות מלוח מספר 1 נמצאו הבדלים מובהקים לגבי כל אפיוני התפקיד של הספרן או המידען, פרט לפריטים העוסקים בהדרכה במקורות מידע ובשימוש בהם ובייעוץ לגבי פריטים ספציפיים ובהמלצה עליהם.

מהממוצעים המוצגים ניתן לראות כי הנבדקים תופסים את הפריטים המתייחסים לסיכום מידע, הכוונה לכלי יעץ ולקיטלוג פריטים ולמיונם כשייכים לתפקיד הספרן, ואילו פריטים המתייחסים לאיתור מידע, לבניית אתרים וניהולם, לסינון מידע ולהתאמת

מידע מעובד ללקוח על פי פרופיל אישי כשייכים לתפקיד המידען. הפריטים המתייחסים להדרכה במקורות מידע ולשימוש בהם ולייעוץ לגבי פריטים ספציפיים ולהמלצה עליהם, נתפסים על ידי הנבדקים כשייכים הן לספרן והן למידען.

בניתוח ה-MANOVA נמצא גם הבדל מובהק בין שלושת מוסדות הלימוד השונים: המוסד שהוא מוסד אוניברסיטאי ללימוד מידענות, המוסד שהוא מכללה להכשרת מורים בו לומדים מידענות כמקצוע נוסף בין מקצועות הלימוד, והמוסד שהוא מוסד פרופסיונאלי להכשרת מידענים וספרנים, $F(18,214)=3.54, p<.001$. בניתוח השונות שנעשה לכל אפיון תפקיד בנפרד נמצאו הבדלים מובהקים בהתייחס לשלושה אפיונים: בניית אתרים, ניהולם ועדכון, $F(2,215)=3.32, p<.05$, הכוונה לכלי יעץ, $F(2, 215)=4.12, p<.05$ וייעוץ לגבי פריטים ספציפיים והמלצה עליהם, $p<.05$.

לוח מספר 1:

הממוצעים וסטיות התקן של אפיוני תפקידו של הספרן לעומת אפיוני תפקידו של המידען

אפיוני תפקיד	ספרן		מידען		F (df)
	M	SD	M	SD	
איתור מידע	4.39	.81	4.70	.59	14.36***
בניית אתרים, ניהולם ועדכון	2.58	1.17	3.86	1.19	101.55***
סינון מידע	3.49	1.20	4.41	.73	51.83***
סיכום מידע	2.98	1.22	2.10	1.05	75.31***
הכוונה לכלי יעץ	4.44	.93	4.02	1.16	8.39**
קיטלוג פריטים ומיונם	4.48	.87	4.08	1.15	13.93***
התאמת מידע מעובד ללקוח על פי פרופיל אישי	3.42	1.34	4.35	.93	51.86***
הדרכה ושימוש במקורות מידע	4.43	.76	4.33	1.09	.41
ייעוץ והמלצה על פריטים ספציפיים	4.20	.99	4.22	.88	.04

** $p<.01$, *** $p<.001$

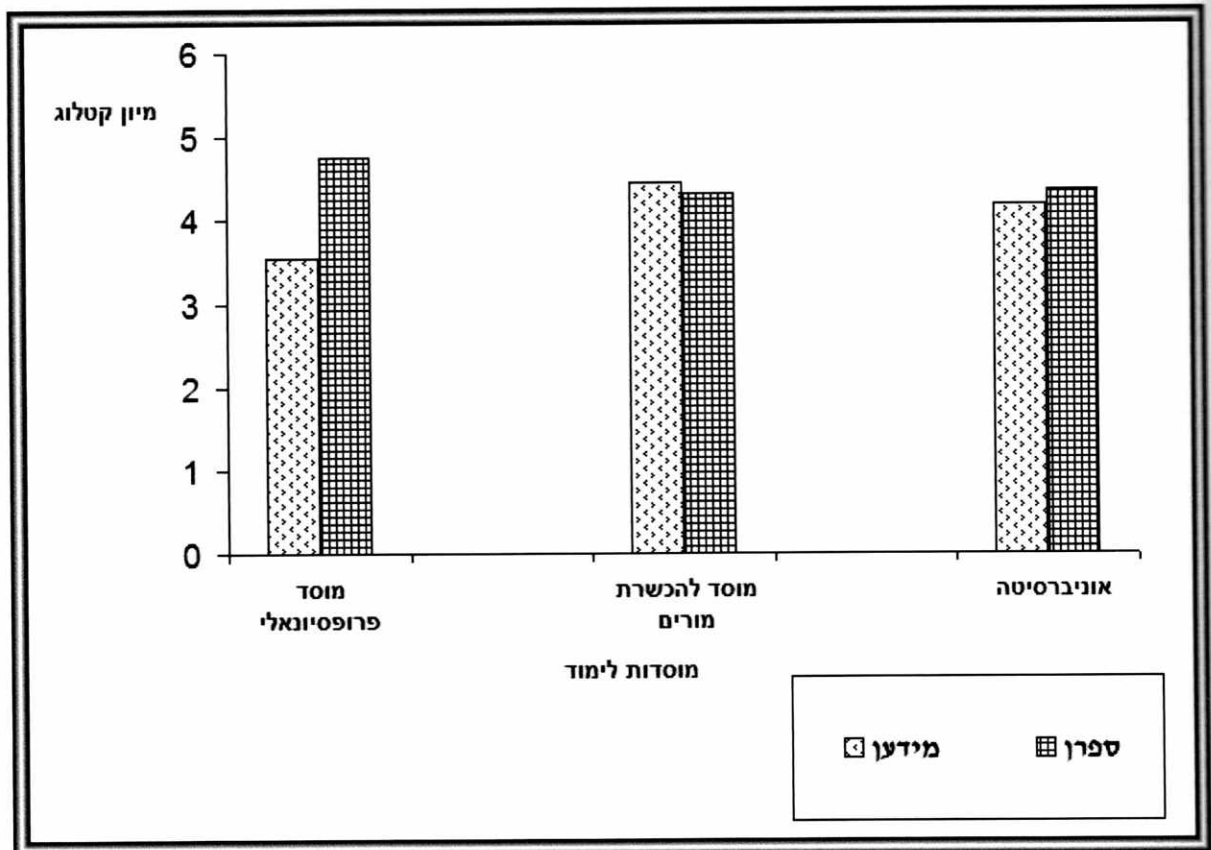
הנבדקים הלומדים מידענות במוסד להכשרת מורים אינם שונים בצורה מובהקת משאר הנבדקים, $M=4.21$, $SD=.77$.

בהתייחס לאפיון הדן ביעוץ לגבי פריטים ספציפיים ובהמלצה עליהם, נמצא הבדל מובהק בין נבדקים הלומדים מידענות במוסד להכשרת מורים, $M=4.46$, $SD=.74$ לבין נבדקים הלומדים מידענות במוסד הפרופסיונאלי, $M=4.03$, $SD=.97$ לבין נבדקים הלומדים מידענות במוסד האקדמי, $M=4.06$, $SD=.66$.
 בניתוח ה-MANOVA נמצאה אינטראקציה מובהקת, $F(18, 214)=2.62$, $p<.01$, של מוסדות הלימוד X מקצוע. בניתוח ה-ANOVA שנעשה לכל אפיון תפקיד בנפרד נמצאה אינטראקציה מובהקת רק בהתייחס לאפיון הדן בקטלוג הפריטים ולמינום, $F(2, 115)=14.31$, $p<.001$. אינטראקציה זו מוצגת בתרשים 1 מספר להלן.

$F(2,215)=3.83$,
 בניתוחי השוואה בזוגות על פי scheffe בין שלושת מוסדות הלימוד, נמצא שלגבי הפריט הדן בבניית אתרים, ניהולם ועדכונם, קיים הבדל מובהק בין הנבדקים הלומדים מידענות במוסד האוניברסיטאי, $M=3.58$, $SD=.74$ לבין נבדקים הלומדים מידענות במכללה להכשרת מורים, $M=3.15$, $SD=.93$ לבין נבדקים הלומדים מידענות במוסד מקצועי להכשרת מידענים וספרנים, $M=3.01$, $SD=1.10$. נבדקים הלומדים מידענות במוסד האוניברסיטאי תופסים את נושא בניית האתרים, ניהולם ועדכונם כאחד מתפקידי המידען או ספרן יותר מאשר נבדקים הלומדים במוסדות האחרים.

בהתייחס לאפיון ההכוונה לכלי ייעוץ, נמצא הבדל מובהק רק בין נבדקים הלומדים מידענות במוסד המקצועי, $M=4.45$, $SD=.56$ לבין נבדקים הלומדים במוסד האוניברסיטאי, $M=3.98$, $SD=.65$ בעוד

תרשים מספר 1:
 סמוצעי מידת ההתאמה של תפקידי המיון והקטלוג למידען ולספרן על פי תפיסת סטודנטים במוסדות לימוד שונים



במטרה לאתר את מקור ההבדלים בין נבדקי המחקר, נעשו ניתוחי השוואה בזוגות על פי Scheffe. בניתוחים אלו נמצא הבדל מובהק המתייחס למידת העניין שהמקצוע מעורר בקרב נבדקים הלומדים במוסד הפרופסיונאלי להכשרת מידענים וספרנים לבין נבדקים הלומדים בשני מוסדות הלימוד האחרים. נבדקים אלו תופסים מקצועות המידען והספרן כמעניינים יותר מאשר שאר הנבדקים.

בהתייחס לשכר, נמצא הבדל מובהק רק בין תפיסת הנבדקים הלומדים במוסד הפרופסיונאלי למידענות לבין נבדקים הלומדים במוסד להכשרת מורים. הנבדקים מהמוסד הפרופסיונאלי להכשרת המידענים, תופסים את עבודת המידען כבעלת שכר גבוה יותר מאלו הלומדים במוסד להכשרת מורים. בהתייחס לדרישות הידע של המקצוע ולסטטוס המקצועי שלו, נמצאו הבדלים מובהקים בין נבדקים הלומדים במוסד הפרופסיונאלי להכשרת מידענים ובין נבדקים הלומדים במוסד להכשרת מורים לבין נבדקים הלומדים במוסד האוניברסיטאי. הנבדקים בשני המוסדות הראשונים סוברים כי מקצועות הספרן/מידען דורשים ידע נרחב יותר והם בעלי סטטוס גבוה יותר. יותר מהנבדקים במוסד האוניברסיטאי.

בניתוח ה-MANOVA נמצאה גם אינטראקציה מובהקת של (מוסדות חינוך X ספרן או מידען). $F(10, 122)=3.20, p<.001$. בניתוחי שונות שנעשו לכל היבט מקצועי בנפרד נמצאה אינטראקציה מובהקת בהיבט המתייחס לשכר, $F(2, 115)=7.56, p<.001$. אינטראקציה זו מוצגת בתרשים מספר 2 להלן.

מתרשים מספר 1 ניתן לראות כי קיימים הבדלים בתפיסת אפיון תפקיד קיטלוג הפריטים ומיונם, בקרב נבדקים הלומדים מידענות במוסד הפרופסיונאלי. בקרב נבדקים אלו ההבדלים לגבי פריט זה גדולים יותר מאשר בשני מוסדות הלימוד האחרים. ואכן, בניתוחי Simple Effects לבדיקת ההבדלים בין ספרן למידען בכל מוסד בנפרד נמצא הבדל מובהק רק בקרב נבדקים הלומדים מידענות במוסד הפרופסיונאלי להכשרת המידענים, $F(1,38)=33.54, p<.001$. שאלון המחקר כלל גם שאלות הקשורות להערכת מקצוע המידען או ספרן מבחינת הדימוי המקצועי בהיבטים הבאים: עניין, שכר, סטטוס, ידע וכן תפיסת המקצוע כגברי או כנשי.

בניתוח ה-MANOVA להשוואה בין שלושת המוסדות השונים בין מקצוע הספרן או מידען בהיבטים אלו, נמצא הבדל מובהק בין הדימוי המקצועי של הספרן לבין הדימוי המקצועי של המידען, $F(5,11)=22.81, p<.001$.

מלוח מספר 2 ניתן לראות כי בניתוחי שונות שנעשו לכל היבט של דימוי מקצועי בנפרד, נמצאו הבדלים מובהקים בכל היבט.

מעיון בלוח מספר 2 עולה כי מקצוע המידען נתפס כבעל דימוי גבוה יותר מזה של מקצוע הספרן. בניתוח ה-MANOVA נמצא גם הבדל מובהק בין שלושת מוסדות הלימוד, $F(10, 222)=6.13, p<.001$. בניתוח השונות שנעשה לכל היבט דימוי מקצועי בנפרד, נמצאו הבדלים מובהקים בין שלושת מוסדות הלימוד לגבי כל ההיבטים, פרט להיבט השני הדימוי המקצועי כנשי או כגברי. ההבדלים מוצגים בלוח מספר 3.

לוח מספר 2:

ממוצעים וסטיות תקן של מדדי הדימוי העצמי של מידען או ספרן

F (1,115)	מידען		ספרן		דימוי מקצועי
	SD	M	SD	M	
	1.09	4.01	1.28	3.25	רמת עניין
25.89***	.73	3.04	.90	2.58	מקצוע נשי או גברי
90.01***	1.01	3.24	1.10	2.26	דרישת ידע מוקדם
75.31***	1.05	2.10	1.22	2.98	שכר
30.16***	.69	4.54	1.18	3.99	סטטוס

*** $p<.001$

לוח מספר 3:

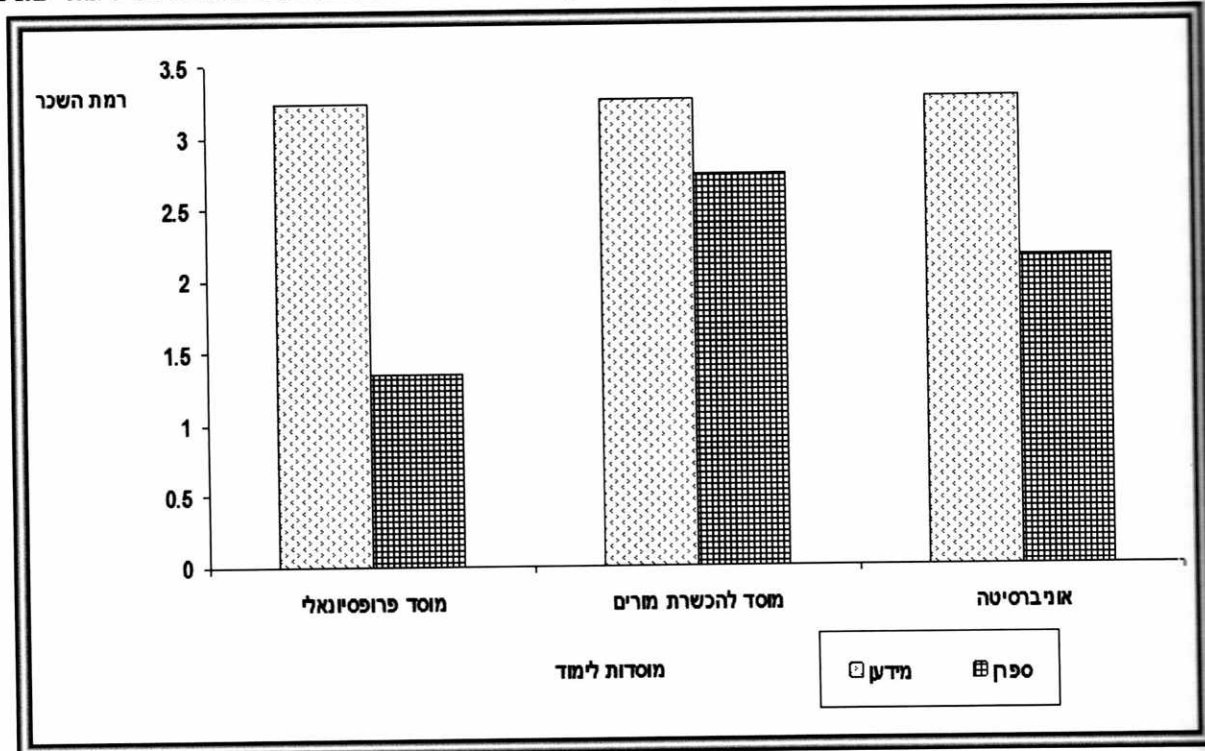
סמוצעים וסטיות תקן של מדדי הדימוי העצמי של מידען או ספרן בשלושת מוסדות הלימוד

F (2,115)	מוסד פרופסינאלי		מוסד להכשרת מורים		מוסד אוניברסיטאי		דימוי מקצועי
	SD	M	SD	M	SD	M	
13.35***	.71	4.22	1.10	3.30	.70	3.35	רמת עניין
.52	.73	2.86	.53	2.81	.59	2.71	מקצוע נשי או גברי
3.89*	.93	2.49	.85	2.99	.70	2.71	דרישת ידע מוקדם
10.57***	.45	4.63	.79	4.24	.89	3.82	שכר
6.62**	.85	3.59	.78	3.57	.69	2.98	סטטוס

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

תרשים מספר 2:

סמוצעים של הערכת רמת השכר של הספרן והמידען על פי תפיסת הסטודנטים במוסדות לימוד שונים



המקצועי להכשרת מידענים גבוה יותר מאשר בשני המוסדות האחרים.

מתרשים 2 עולה כי בכל שלושת המוסדות להכשרת ספרנים, מידעניים, התפיסה היא שהמידען מרוויח יותר מהספרן, אלא שהפער בקרב הלומדים במוסד

המידען ואת עיסוקו, כקשור יותר לטכנולוגיה, למחשב, לצד הדיגיטלי של המידע.

הבדלים נוספים שהתקבלו בין שלושת המוסדות השונים, מתייחסים להבדל בתפיסת הסטודנטים למדעי המידע במוסד הפרופסיונאלי לתפיסות עמיתיהם בשאר המוסדות, הן בהתייחס לתפיסת תפקיד קטלוג הפריטים ומיונם והן בהתייחס להכוונה לכלי יעץ. בהתייחס לתפיסת תפקיד קטלוג הפריטים ומיונם ההבדלים לגבי פריט זה גדולים יותר מאשר בשני מוסדות הלימוד האחרים. במילים אחרות, נבדקים הלומדים במוסד הפרופסיונאלי תופסים יותר משאר הנבדקים במוסדות השונים את תפקיד הספרן כאחראי על מיון הפריטים וקטלוגם, ופחות משאר נבדקי המחקר את תפקיד המידען כאחראי למיון הפריטים ולקטלוגם. בהתייחס להכוונה לכלי יעץ נראו כי סטודנטים אלו תופסים את תפקיד הספרן או מידען כקשור להכוונה לכלי יעץ יותר מאשר נבדקים הלומדים במוסד האוניברסיטאי.

הבדל אחד מתייחס לסטודנטים הלומדים במוסד להכשרת מורים: סטודנטים אלו תופסים את תפקיד הספרן או מידען כקשור ליעוץ ולהמלצה על פריטים ספציפיים, יותר מעמיתיהם בשאר המוסדות. ניתן לראות כי קיימים מספר הבדלים משמעותיים בין הסטודנטים הלומדים במוסדות השונים. הראשון הוא שסטודנטים במוסד האוניברסיטאי, הלומדים מדעי המידע כמקצוע ראשי, שמים דגש על הפן הטכנולוגי, המחשבי, הדיגיטלי של מקצוע הספרן או המידען. הם רואים את תפקיד הספרן או המידען כקשור למידע הדיגיטלי, לצד של ניהול הידע וארגונו. אולי ניתן להסיק מכך על האוריינטציה של המוסד, המדגישה את הפן הטכנולוגי, מחשבי, דיגיטלי של הלימודים, פן שהסטודנטים הפנימו כבר בתחילת לימודיהם לגבי תפיסת הספרן או מידען. פן זה מתחבר למטרות המוצהרות של המוסד האוניברסיטאי, המדגישה את הפיכת הסטודנט למידען בעל השכלה רחבה, אשר יתפוס מקומו בחברות ה"טק ובתעשיית המידע. ההבדל השני מתייחס לתפיסת הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי להכשרת ספרנים ומידענים, את תפקיד הספרן כקשור יותר למיון ולקטלוג ולהכוונה לכלי יעץ. בעוד תפקיד המידען קשור פחות למיון ולקטלוג. אולי ניתן להסיק מכך, כי אוריינטציית המוסד הפרופסיונאלי מדגישה לפני הסטודנטים וחושפת בפניהם גם את תפקידי הספרן המסורתי וגם את תפקידי המידען החדשים. ואכן, מסקירת מטרות ההוראה המוצהרות

שאלת המחקר העיקרית היתה האם סטודנטים הלומדים שנה ראשונה את מדעי המידע בשלושה מוסדות שונים, בעלי אוריינטציה שונה, יתפסו בצורה זרה את תפקידי הספרן והמידען. כפי שהובהר ברקע התיאורטי, ההבחנות בין שני המקצועות אינן דיכוטומיות וברורות מאליהן. נפנה עתה לדון במשמעות הממצאים העיקריים במישור התיאורטי, על ידי בחינתם מול הספרות המחקרית, ובמישור היישומי, על ידי ניסיון להפיק מהם מסקנות והמלצות בהתייחס להוראת המידענות והספרנות במוסדות ההוראה השונים. מממצאי המחקר עולה כי הנבדקים מבחינים בדרך כלל בין תפקידי הספרן והמידען פרט לפריטים העוסקים בהדרכה ולשימוש במקורות מידע ובייעוץ לגבי פריטים ספציפיים ובהמלצתם. במילים אחרות, הנבדקים תופסים את הפריטים המתייחסים לסיכום מידע, הכוונה לכלי יעץ ולקטלוג פריטים ולמיונם כשייכים לתפקיד הספרן. הם תופסים את הפריטים המתייחסים לאיתור מידע, לבניית אתרים וניהולם, לסינון מידע ולהתאמת מידע מעובד ללקוח על פי פרופיל אישי כשייכים לתפקיד המידען. הפריטים המתייחסים להדרכה ולשימוש במקורות מידע וייעוץ והמלצה על פריטים ספציפיים, נתפסים על ידי הנבדקים כשייכים הן לספרן והן למידען. נראו כי התפקידים הקלאסיים של קטלוג הפריטים ומיונם, הכוונה לכלי יעץ וסיכום המידע, הנעשים לרוב בספרייה, כלולים בתפקיד המסורתי של הספרן; בעוד תפקידי איתור המידע, בניית אתרים וניהולם, סינון מידע והתאמת מידע מעובד ללקוח על פי פרופיל אישי ותפקידים הקשורים למידע עצמו כלולים בתפקיד המידען.

במילים אחרות, תוצאות מחקר זה מאששות את התוצאות שהתקבלו במחקרה של מנדלוביץ (2003). עבודת הספרן נתפסת על ידי הנבדקים כקשורה לעבודה בספרייה עצמה, כקשורה למתן ייעוץ עיוני לגבי מקורות המידע, בעוד עבודת המידען נתפסת כקשורה למידע עצמו, לתחום ארגון הידע וניהולו. בנייתוח המשווה בין שלושת מוסדות הלימוד השונים, נמצא כי נבדקים הלומדים מדעי המידע במוסד האוניברסיטאי תופסים את נושא בניית האתרים, ניהולם ועדכוןם כאחד מתפקידי המידען או ספרן יותר מאשר נבדקים הלומדים במוסדות האחרים. הנבדקים במוסד הזה, משייכים למידען או לספרן, עבודה מרובה יותר עם רשת האינטרנט מאשר עמיתיהם במוסדות האחרים. כלומר, הם תופסים את תפקיד הספרן או

של המקצוע ולסטאטוס המקצועי שלו, סטודנטים אלו והסטודנטים הלומדים במוסד להכשרת מורים סוברים כי מקצועות הספרן או המידען דורשים ידע נרחב יותר והם בעלי סטאטוס גבוה יותר, יותר מהנדקים במוסד האוניברסיטאי.

מהממצאים עולה שככלל, הסטודנטים למדעי המידע במוסד הפרופסיונאלי הם בעלי הדימוי המקצועי הגבוה ביותר של מקצוע הספרן או המידען. סטודנטים אלו הלומדים במוסד הפרופסיונאלי, לומדים את מקצוע מדעי המידע כמקצוע ראשי, בדומה לסטודנטים הלומדים במוסד האוניברסיטאי. אולם, קיים הבדל בתפיסות הסטודנטים את הדימוי המקצועי של הספרן או המידען הלומדים בשני מוסדות אלו. סטודנטים אלו הינם בעלי אוריינטציה חיובית יותר למקצוע. ייתכן שוההבדל בתפיסת הדימוי המקצועי של המקצוע נובע מהשוני בהכשרת הספרנים והמידענים בשני מוסדות הלימוד השונים. הן במוסד האוניברסיטאי והן במוסד הפרופסיונאלי חייבים הסטודנטים לעבור תקופת התמחות בעת לימודיהם, ובתקופה זו הם עובדים כספרנים או כמידענים בספריות שונות. ואולם, במוסד הפרופסיונאלי, קיים דגש רב מאוד על ההתמחות ובנוסף, מתקיימים מספר סיורי חובה בספריות שונות מובילות בתחומן במהלך שנת הלימודים. הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי, מתנסים גם באופן פעיל בעבודה בספרייה, וגם מחויבים לבקר במספר ספריות, כדי לראות כיצד מתפקדות ומנהלות הספריות השונות. במילים אחרות, הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי מקבלים הכשרה מעשית נרחבת וממצה עוד לפני שהחלו בעבודתם, ובמקביל פוגשים סוגי ספריות שונות, ספרנים שונים וסוגים שונים של מנהלי ספריות. ייתכן שההיכרות והמפגש של הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי עם סוגי הספרנים השונים, עם סוגי התפקידים השונים שממלא הספרן או המידען ועם הסוגים השונים של הספריות, הם אלו שגורמים ליצירת דימוי מקצועי חיובי יותר של תפקידי המידען או הספרן בקרב סטודנטים אלו. מאידך, ייתכן שהשוני בדימוי המקצועי של הספרן או המידען נעוץ בהנחת היסוד של הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי כי הם לומדים מקצוע, פרופסיה, ולא דיסציפלינה תיאורטית. הם מניחים כי ייצאו לשוק העבודה ויקלטו בו, עם תעודה מקצועית, פרקטית. הם באו מלכתחילה ללימודי תעודה של מידען או ספרן ואולי מכאן נובע הדימוי המקצועי החיובי הקשור למקצוע הנלמד, שהוא מקצוע עתידי לגביהם. לעומת זאת, הסטודנטים במוסד

של המוסד הפרופסיונאלי עולה כי מוסד זה מציע חינוך **מקצועי** ברמה גבוהה ביותר לסטודנטים המעוניינים בקריירה של ספרנים, מידענים, ארכיונאים ומנהלי מידע, **בסביבות עבודה מסורתיות ובסביבות עתירות טכנולוגיה**. אי לכך, הסטודנטים נחשפים לספקטרום הרחב של המקצוע, הכולל את הספרנות המסורתית ואת המידענות החדשה, ורואים את תפקיד הספרן כקשור יותר להכוונה לכלי יעץ, לעבודה מסורתית של קיטלוג ומיון, ופחות מזה כתפקיד הקשור למיון החומר ולקיטלוגו.

ההבדל השלישי מתייחס לסטודנטים הלומדים במכללה להכשרת מורים, ולתפיסתם כי תפקיד הספרן או המידען קשור ליעוץ לגבי פריטים ספציפיים להמלצה עליהם, יותר מעמיתיהם בשאר המוסדות. במילים אחרות, סטודנטים אלו שלומדים מדעי המידע לא כמקצוע ראשי, אלא כמקצוע לימוד נוסף במערכת, מייחסים לספרן או למידען את התפקיד הקלאסי, אותו הם מכירים מקודם, והוא מתמקד ביעוץ לגבי פריטי מידע ספציפיים ובהמלצה עליהם. שאלת מחקר נוספת התייחסה להערכת מקצוע המידען או הספרן מבחינת הדימוי המקצועי בהיבטים הבאים: עניין, שכר, סטאטוס, ידע וכן תפיסת המקצוע כגברי או כנשי.

ככלל, נמצא בשלושת המוסדות כי מקצוע המידען נתפס כבעל דימוי גבוה יותר מזה של מקצוע הספרן. נמצא זה תואם את הנאמר בספרות המקצועית (לם, Singer, 1997; 1994).

עד כה לא נערכו מחקרים רבים שנושאים דימוי המקצועי של המידען, אך מחקרה של Singer (1997) הראו כי למידענים דימוי מקצועי גבוה יותר מאשר לספרנים וזאת עקב עיסוקם בטכנולוגיה ממוחשבת, להבדיל מהדימוי המקצועי הנמוך של הספרנים, הנתפסים כפקידים בעלי השכלה, המעבירים ספרים מקום למקום, כאנשים מופנמים, הסולדים משינויים, חסרי ביטחון עצמי ובעלי מיומנויות תקשורת נמוכות (לם, Singer, 1997; 1994; Fourie, 2004). נמצאו הבדלים בין סטודנטים הלומדים בשלושת המוסדות השונים בהתייחס להערכת מקצוע המידען או ספרן מבחינת הדימוי המקצועי. ניתן לסכם ולומר כי הסטודנטים במוסד הפרופסיונאלי להכשרת מידענים סוברים כי מקצוע המידען או הספרן, מעניין יותר משאר הנבדקים. הם גם תופסים את עבודת המידען כבעלת שכר גבוה יותר מסטודנטים הלומדים בשני המוסדות האחרים. בנוסף, בהתייחס לדרישות הידע

אכן נקבל את ההבחנה הזאת, ולא נקבל את ההנחה כי שני המקצועות חד הם, הרי יש אולי מקום להדגיש במהלך הלימודים את הצדדים הטכנולוגיים-דיגיטליים הקשורים לעבודת המידען, בכדי שיבואו לידי ביטוי שווה בכל מוסדות הלימוד, כפי שנעשה הדבר במוסד האוניברסיטאי. ביחד עם זאת, יש מקום להדגיש בלימוד המידענות גם את תפקידי הספרן המסורתיים, תפקידים שהם חלק מתפקיד המידען או הספרן, כדי שיבואו לכדי ביטוי בכל מוסדות הלימוד ולא רק במוסד הלימוד הפרופסיונאלי.

בנוסף על זאת נראו, כי כדאי להעמיק את ההתנסות המעשית של הסטודנטים בספריות השונות ועם הספרנים השונים, הן באמצעות עבודה מעשית אינטנסיבית יותר והן באמצעות חובת ביקור בספריות שונות. חשיפה זו של הסטודנטים לפן הפרקטי-מעשי של מקצוע המידענות או הספרנות, עשויה להעלות את הדימוי המקצועי של בעלי התפקיד בקרב הסטודנטים השונים.

כמו כן נראו, שאם אכן מלמדים מדעי המידע במוסדות שאינם מיועדים אך ורק להכשרת מידענים וספרנים, כדאי לחשוף לפני הלומדים את מכלול רזי המקצוע, בכדי שידעו מהו מכלול תפקידי הספרן או המידען ולא יקשרו את התפקיד אך ורק עם הכוונת המשתמשים לפרטי מידע ספציפיים.

האוניברסיטאי, יוצאים בסיום לימודיהם עם תואר ראשון במדע המידע ולא עם תעודה מקצועית. לדידם, התואר הראשון האקדמי הוא החשוב יותר. תואר זה יכול להוות לגביהם מקפצה ללימודי המשך, בלימודי מדעי המידע או בדיסציפלינות אחרות. ייתכן שהם אינם רואים עצמם עוסקים ישירות במקצוע, אלא רק בעלי תואר אקדמי ראשון בו. אי לכך ייתכן כי ציפיותיהם ושאפיותיהם מהמקצוע שונות ומכאן נובע אולי הדימוי המקצועי הנמוך יותר של הספרן או המידען בעיניהם.

מהממצאים עולה גם, כי הנבדקים מהמוסד להכשרת מורים, כמו גם הנבדקים במוסד הפרופסיונאלי, הלומדים מספר קורסים במדעי המידע, תופסים את המקצוע כדורש ידע נרחב וכבעל סטאטוס גבוה, יותר מהנבדקים במוסד האוניברסיטאי. ניתן אולי להסיק, כי חשיפתם של סטודנטים אלו למספר קורסים בתחום המידענות החדשה והדיגיטלית, יצרה אצלם תמונה כי תחום העיסוק של המידען או הספרן דורש ידע קודם רב, והם הסיקו כי גם הסטאטוס המקצועי של המידען או הספרן אמור להיות גבוה.

סיכום ומסקנות

אין ספק כי קיימת הבחנה בקרב הסטודנטים במוסדות השונים לגבי תפקידי הספרן והמידען. אם

מקורות

לם, ו' (1994). המציאות המורכבת של דימוי הספרן-מהו הדימוי? בספריות-עלון מרכז ההדרכה לספריות בישראל, 4, 5-9.

מנדלוביץ, ש' (2003). הערכת מקצוע הספרנות והמידענות על-ידי סטודנטים ללימודי מידע: יוקרה וסטאטוס. חיבור לשם קבלת תואר שני, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.

American Library Association (ALA). (1983). *The ALA glossary of library and information science*. Chicago: American Library Association.

Atkinson, J. (1994). The image of the academic librarian: An analysis of the implications for the future through a study of the literature. In C. Harris (Ed.) *The New University Library* (pp.89-100). London: Taylor Graham.

Borko, H. (1968). Information science: What is it? *American Documentation*, 19, 3-5.

Carr, D. (2003). Information professions. In J. Feather & P. Sturges (Eds.), *International encyclopedia of information and library science* (2nd ed., 287). Routledge, London.

Cockburn, C. & Ormrod, S. (1993). *Gender and technology in the marketing*. London: Sage Publications.

Crosby, O. (2000). *Librarians: Information experts in the information age*.

- Occupational Outlook Quarterly*, 4 (4), 2-15.
- Dolan, D. , & Schumacher, J. (1997). New jobs emerging in and around libraries and *librarianship*. *Online*, 21 (6), 68-76.
- Fagan, J. (2002). Students` perceptions of academic librarians. *The Reference Librarian*, 78, 131-148.
- Firebaugh, J. (1996). *From old maids to young professionals: Depictions of the image of librarians in the twentieth century*. MS degree. Library School of Information and Library Science, University of North Carolina.
- Fleck, I. , & Bawden, D. (1995). The information professional: Attitudes and images. *Journal of Librarianship and Information Science*, 24 (4), 215-226.
- Fourie, I. (2004). Libraries and the claiming of new roles: How can we try to make a difference? *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*. 56 (1), 62-74.
- Freeman, M. (1996). To see ourselves as others see us. *International Information and Library Review*, 28 (3), 170-180.
- Harris. R. , & Wilkinson, M. A. (2001). (Re) Positioning librarians: How young people view the information sector. *Journal of Education for Library and Information Science*, 42 (4), 289-307.
- Harris. R. , & Wilkinson, M. A. (2004). Situating gender: Students` perceptions on information work. *Information Technology and People*, 17 (1), 71-86.
- Jackson, M. M. (1999). Image and Status: academic librarians and the new professionalism. *Advances in Librarianship*, 23, 93-115.
- Latham, J. M. (2002). A librarian, a technologist and an information scientist are out in a boat. *New Library World*, 103 (10), 393-398.
- Marco, G. A. (1996). Two false dogmas of information science. *New Library World*, 97 (11), 11-14.
- Martin, S. (1998). Information technology, employment, and the information sector: Trends in information employment 1970-1995. *Journal of the American Society for Information Science*, 49, 1053-1069.
- Online dictionary for library and information science*. Retrieved June 25, 2004, from <http://www.wcsu.edu/library/odlis.html>
- Prins, H. , De Gier, W. (1992). Image, status and reputation of librarianship and information work. *IFLA Journal*, 18, 108-118.
- Reitz, J. M. (2004). Information Science. In J. M. Reitz (Ed). *ODLIS: Online dictionary for library and information science*. Retrieved July, 15, 2004 , From <http://lu.com/odlis>
- Reitz, J. M. (2004). Library Science. In J. M. Reitz (Ed). *ODLIS: Online dictionary for library and information science*. Retrieved July, 15, 2004 , From <http://lu.com/odlis>
- Rubin, R. (2000). *Foundations of library and information science*. New-York: Neal - Schuman Publishers, Inc.
- Singer, R. (1997). What`s in a name? *American Libraries*, 28 (4), 31.
- Spaulding, F. H. (1989). Image of the librarian/information professional: A special Libraries association presidential task force. *IFLA Journal*, 15 (4), 320-329.
- Stieg, M. F. (1992). *Change and challenge in library and information science education*. Chicago: ALA.
- Taylor, R. S. (1966). Professional aspects of information science and technology. In C. A. Cuadra (Ed.), *Annual Review of Information Science and Technology* (pp. 15-40). New York: Willy.
- Van House, N. & Sutton, S. (1996). The panda syndrome: An ecology of LIS education. *Journal of education for Library and Information Science*, 37 (2), 131-147.

סטודנט יקר

הינך משתתף במחקר שמטרתו לבדוק מהן עמדות סטודנטים שונים כלפי מקצוע המידענות, ספרנות. אנו מבקשים ממך לענות על מספר שאלונים בצורה אנונימית (בחר כינוי והשתמש בו). בתודה מראש, **צוות המחקר**

שאלון פרטים אישיים

אנו מבקשים ממך לענות על מספר שאלות נוספות, שתשמנה לחישובים סטטיסטיים ותעזורנה לנו להבין טוב יותר את התשובות שנקבל מכל משתתפי המחקר.

סמן בעיגול את התשובה הנכונה או השלם אותה.

_____	כינוי:
_____	מגדר: א. זכר ב. נקבה
_____	שנת לידה:
_____	ארץ לידה:
_____	מקום לימודים נוכחי: א. אוניברסיטה ב. מכללה להכשרת מורים ג. לימודי תעודה במכללה
_____	שנת לימוד נוכחית: _____
_____	עיסוק נוכחי: _____
_____	ניסיון קודם בעבודה בספרנות או במידענות: א. כן ב. לא
_____	גישה למחשב: א. בבית ב. במקום העבודה ג. במקום הלימודים
_____	חיבור לאינטרנט: א. בבית ב. במקום העבודה ג. במקום הלימודים
_____	תיבת דואר אלקטרונית: א. כן ב. לא
_____	רמת השליטה במעבד התמלילים WORD: א. גבוהה ב. בינונית ג. נמוכה
_____	רמת השליטה במצגת POWER POINT: א. גבוהה ב. בינונית ג. נמוכה
_____	רמת "גלישה" באינטרנט: א. גבוהה ב. בינונית ג. נמוכה
_____	רמת השימוש במאגרי מידע שלא נמצאים באינטרנט: א. גבוהה ב. בינונית ג. נמוכה

הערכת מקצועות ספרנות, מידענות

לפניך רשימת תפקידים הקשורים לעבודת הספרן. הערך עד כמה ממלא הספרן תפקידים אלו. המספר 1 מבטא הסכמה מעטה מצדך עם ההיגד והמספר 5 מבטא הסכמה מלאה מצדך. איתור מידע, בניית אתרים, ניהולם ועדכוןם, סינון מידע, סיכום מידע, הכוונה לכלי יעץ כמילונים ואנציקלופדיות, קטלוג פריטים ומיונם, התאמת מידע מעובד ללקוח על-פי פרופיל אישי, הדרכה ושימוש במקורות מידע, ייעוץ והמלצה על פריטים ספציפיים.

שאלון דימוי מקצועי

הקף בעיגול תשובה מתאימה בכל אחד מששת הסעיפים שבטבלה בטווח שבין 1-5.

מקצוע הספרן

	5	4	3	2	1	
מקצוע						מקצוע
מעניין						משעמם
מקצוע						מקצוע נשי
גברי						
שכר גבוה						שכר מועט
דרישת ידע						דרישת ידע
נרחב						מצומצם
מקצוע בעל						מקצוע בעל
סטטוס						סטטוס
גבוה						נמוך

מקצוע המידען

	5	4	3	2	1	
מקצוע						מקצוע
מעניין						משעמם
מקצוע						מקצוע נשי
גברי						
שכר גבוה						שכר מועט
דרישת ידע						דרישת ידע
נרחב						מצומצם
מקצוע בעל						מקצוע בעל
סטטוס						סטטוס
גבוה						נמוך